

УДК 336.717.1

О. В. Костюнік,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний авіаційний університет

В. В. Побережна,

студентка, Національний авіаційний університет

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

O. Kostyunik,

candidate of economic science, associated professor of finance, accounting and auditing, National Aviation University

V. Poberezhna,

student of the National Aviation University

THE WAYS OF IMPROVEMENT OF NON-CASH ASSETS OF ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті досліджено сутність та значення безготівкових грошових коштів підприємств України, визначено основну роль їх у сучасній економіці України. Проаналізовано фактори, що впливають на безготівкові розрахунки на підприємствах, сформовано основні переваги та недоліки, в результаті чого визначено основні шляхи удосконалення безготівкових грошових коштів.

The article explores the nature and value of non-cash assets of enterprises in Ukraine, determined main role in the modern economy of Ukraine. Analyzed the factors affecting non-cash payments by enterprises, formed the basic advantages and disadvantages, with the result that identified the main ways of improvement of non-cash funds.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, об'єкт безготівкових грошових коштів.

Key words: non-cash payments, the object of non-cash, accounting, tax accounting.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний стан української економіки має тенденцію до нестійкості механізмів розрахункових відносин та перебуває у кризовому становищі. Натуральний обмін є однією з основних форм взаємовідносин між постачальниками, виробниками та покупцями продукції проте, на даному етапі стає неефективним. Оскільки безготівкові грошові кошти становлять приблизно 65% усіх розрахунків.

Здійснюючи розрахунки, підприємства України та інші кредитні установи зобов'язані суворо дотримуватись чинних законодавчих актів, банківських правил, вдосконалювати та виявляти шляхи покращення розрахункових відносин в Україні, оскільки визначення основних шляхів удосконалення безготівкових відносин є досить актуальним на етапі становлення національної економіки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження питання безготівкових грошових коштів у цій сфері є актуальним та має теоретичний та практичний інтерес, тому варто від-

значити наступних українських науковців М. Білухи, Ф. Бутинця, В. Завгороднього, А. Кузьмінського, А. Мазаракі, Н. Дубенко, О. Євремів, О. Міняйло, А. Мороз, А. Савлук, М. Пуховкіна, М. Ніконова, Н. Фищенко та закордонних вчених-економістів Д. Блейка, Ф. Вуда, Є. Брігхема, та інші, які приділяли увагу саме визначенню основних шляхів удосконалення та контролю операцій, пов'язаних з безготівковими грошовими коштами за продукцію та послуги [7].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення процесу безготівкових грошових коштів, проблем та визначення шляхів його вдосконалення на підприємствах України, за рахунок аналізу проблем та переваг обліку безготівкових розрахунків.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Безготівкові грошові кошти формують певну систему безготівкових розрахунків, які є складовою загальної національної грошової системи. В ході становлення ринкових відносин і відповідної трансформації грошової сфери

економіки посилюється значення і роль безготівкових розрахунків як важливого самостійного відособленого об'єкта економічних відносин, а відповідно й окремого дослідження економічної науки.

Економіка України на цьому етапі розвитку потребує кардинальних змін, оскільки її сучасний стан характеризується розладом платіжно-розрахункової системи та платіжною кризою, це зумовлено насамперед економічною кризою, яка значно позначилася на економіці країни в цілому. Структурні та технологічні перетворення потребують швидких структурних зрушень у системі безготівкових грошових коштів, така ситуація досить актуальна, тому що від стану безготівкових розрахунків, своєчасного і повного надходження від платників коштів залежить стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини та фінансовий стан підприємств. Використання та удосконалення системи безготівкових грошових коштів має суттєві переваги та відкриває значні перспективи в розвитку економіки України в цілому.

Суттєвим недоліком функціонування системи безготівкових розрахунків є складність механізму здійснення процесу оплати. При використанні електронних платежів існує ризик невиконання суб'єктами господарської діяльності взаємних зобов'язань, які також вважаються одним із важливих недоліків такої системи розрахунків в Україні.

Безготівкові розрахунки здійснюються за двома основними грошовими потоками. Це по-перше, надходження грошових коштів на рахунок; по-друге, витрачання коштів з рахунку. У сучасних умовах використовуються такі основні форми безготівкових розрахунків: платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, чек, акредитив, вексель, інкасове доручення, платіжна вимога.

Система безготівкових розрахунків є складовою загальної національної грошової системи. Важливо розрізнити такі складові даної системи:

- 1) принципи безготівкових розрахунків;
- 2) вимоги до організації розрахунків;
- 3) форми розрахунків;
- 4) розрахункові документи;
- 5) особи безготівкових розрахунків;
- 6) механізм контролю за станом розрахунків.

Організація безготівкових грошових коштів повинна слугувати нормальному обігу безготівкових грошових коштів і забезпечувати реалізацію продукції. В організації безготівкових розрахунків можна виділити такі основні вимоги:

— грошові кошти власних та залучених господарських суб'єктів підлягають обов'язковому зберіганню на поточних і інших рахунках в установах банків;

— безготівкові розрахунки за товарно-матеріальні цінності проводяться з постачальниками

після надання послуг, з використанням попередньої оплати;

— підприємства та організації самостійно обирають форму розрахунку;

— платежі здійснюються тільки в межах наявних коштів при наданні банківського кредиту або на рахунках платника;

— безготівкові грошові кошти, списуються з рахунка підприємства за розпорядженням власника.

У разі не дотримання перелічених вимог, це може спричинити платіжну кризу.

Особливістю організації безготівкових грошових коштів в Україні є застосування спеціальної форми, яка використовується для здійснення самого платежу, а саме: у безготівкових грошових коштах існує три учасника: платник, одержувач та банк. У банку здійснюються безготівкові розрахунки у формі запису по рахунках одержувача та платника відповідно; всі суб'єкти господарювання безготівкових розрахунків є в кредитних відносинах з банком; перерахуванні кошти, що належать одному учасникові розрахунків, здійснюються шляхом записів на їхніх рахунках, у результаті чого провадиться кредитна операція, вчинена за допомогою коштів, таким чином оборот готівки замінюється кредитною операцією.

Організація та розвиток безготівкових грошових коштів є вагомим передумовою для стабільного розвитку економіки держави, тому для цього необхідно сформувати ефективний механізм здійснення безготівкових грошових коштів між різними господарюючими суб'єктами. Також організація безготівкових грошових коштів має відповідати конкретним вимогам, які задовільняють інтереси розвитку економіки в цілому. Суть основної вимоги полягає в тому, щоб забезпечити вчасне отримання кожним учасником господарських відносин грошових коштів за поставлену ним продукцію та надані послуги.

Форми безготівкових грошових коштів мають свої переваги та недоліки. Безготівкові розрахунки за платіжними дорученнями, достатньо прості та використовуються для швидкого здійснення платежу. Основним їх недоліком є те, що вони не дають гарантування платежу постачальника. Для подолання даного недоліку на практиці в банках використовують різні види розрахунків акцептованим банком платіжними дорученнями.

Платіжне доручення — це письмове доручення власника рахунку перерахувати відповідну суму зі свого рахунку на рахунок отримувача коштів.

Платіжні доручення застосовуються в розрахунках щодо місцевих, а також міжміських поставок за товари (роботи, послуги). Вони забезпечують максимальне наближення строків отримання товару. Розрахунки платіжними дорученнями здійснюються також за нетоварними операціями. Це платежі до бюджету, платежі кредитним установам, за банківськими позичками.

Правильність вибору форми безготівкових грошових коштів впливає на точність оцінки діяльності підприємства, а також виконання його планових завдань, оперативність і правильність утворення відповідних фондів, своєчасність отримання коштів. На сьогоднішній день у часи економічної кризи основною метою будь-якого підприємства є обрання правильної форми безготівкових розрахунків, для того щоб розв'язати назрівші проблеми. Найбільш здатний унікальний фінансовий інструмент — вексель як проста форма кредитних грошей для оплати товарів та послуг, надання позик, гарантій міжбанківських кредитів. Значення векселя в сучасній ринковій економіці відіграє вагомий роль. Цю вагомість надає векселю безспірність оплати за ним. Чим вищий рівень економіки грошей у платіжному обороті, тим він стійкіший, тому при проведенні безготівкових грошових коштів шляхом передачі боргів за допомогою векселя досягається економія не тільки грошей, а й часу на проведення розрахунків, знижуються втрати від інфляції, закріплюються господарські зв'язки. Як правило, це характерно для українських підприємств у післякризовий період. Особливого значення в практиці передачі боргів набувають векселі в разі простроченої кредиторської заборгованості, погашенні остаточної частини заборгованості за розрахунками під час заліку взаємозаборгованості. Також, вексель можна застосовувати в міжнародних кредитних відносинах, в такому разі необхідно налагодити функціонування вексельного обігу на основі сучасного міжнародного вексельного права.

На сьогоднішній день система безготівкових розрахунків стикається з великими проблемами, які потребують своєчасного вирішення. Одна з найбільш вагомих проблем безготівкових грошових коштів є недосконалість організаційно-правової бази.

До основних проблем в сучасних умовах досить чітко проявилися деталі подальшого розвитку системи безготівкових грошових коштів у національній економіці України, а саме:

- систематичний пошук нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дали змогу на економічній основі подолати кризові явища і процеси в грошовій сфері;

- необхідність форми і способи безготівкових розрахунків;

- доцільний вибір форм розрахунків, які давали б найбільший ефект у різних підприємствах України.

При здійсненні безготівкових розрахунків на підприємствах України керуються Інструкцією "Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України", діючим законодавством України, іншими нормативно-правовими актами [6].

Згідно з Інструкцією про безготівкові розрахунки, безготівкові розрахунки — перерахування

певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств та фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів [1].

Для вдосконалення безготівкових грошових коштів на підприємствах доцільно буде:

- запровадити автоматизацію розрахунків на поточному рахунку, використовуючи систему "Клієнт-банк";

- доцільно використовувати такі форми розрахунків, як розрахунки за допомогою платіжних карток і електронних переказів [2].

Автоматизація розрахунків на поточному рахунку з використанням системи "Клієнт-банк" забезпечить:

- передача повідомлень між клієнтом та банком у зашифрованому вигляді за допомогою сертифікованих засобів захисту;

- автоматичне ведення протоколу та захист цього протоколу від модифікації передавання розрахункових документів між банком та клієнтом, як у банк, так і в автоматизоване робоче місце клієнта;

- автоматичне архівування протоколів наприкінці дня.

Застосування комп'ютерних технологій дає змогу одержувати інформацію про стан господарювання та зміни, які відбуваються з розрахунками із дебіторами та кредиторами, визначаються результати господарювання, надається користувачам для прийняття рішень повна і достовірна інформація про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства від усіх видів діяльності. Такий порядок оформлення руху безготівкових грошових коштів набуває останнім часом все більшого застосування.

Автоматизований варіант ведення руху грошових коштів підвищує свою дієвість, оскільки скорочує розрив між реєстрацією первинних документів і використанням його результату. Наявність таких даних за декілька років дозволяє розглядати результати господарської діяльності в динаміці, забезпечує наступність за окремими періодами часу.

Останнім часом все ширшого використання набувають такі форми розрахунків:

- розрахунки за допомогою пластикових карток;

- електронні перекази.

Ці форми суттєво спрощують механізм оформлення проведення оплати розрахунків. Оскільки для здійснення перерахування грошей вони не вимагають присутності уповноваженої особи від підприємства в банку, а це заощаджує час на переїзди до установи банку. Основна перевага цих форм безготівкових розрахунків — значне прискорення здійснення самих розрахункових операцій. Але неоснащеність банкоматами сільської

місцевості та відсутність доступу до Інтернет — мережі робить запропоновані форми розрахунків для сільськогосподарських підприємств перспективними [2].

Також одним із шляхів удосконалення розрахунків є розширення сфери застосування прямих зв'язків між підприємствами і споживачами їх продукції. Виключення з розрахунків проміжних ланок забезпечує прискорення обороту коштів, скорочення документообороту [3].

ВИСНОВКИ

Отже, вирішення проблем, пов'язаних з організацією безготівкових грошових коштів на підприємствах України, можна за допомогою шляхів удосконалення безготівкових розрахунків [2]. Одним із найважливіших шляхів удосконалення організації безготівкових грошових коштів є побудова Єдиної національної системи банківських карток, така система повинна сприяти збільшенню обсягів безготівкових грошових коштів в Україні та акумулюванню фінансових ресурсів по всій території України. Створення ефективної системи безготівкових розрахунків має принципове значення для з'ясування організаційно-правової бази, а також правових положень, які б регулювали систему грошових коштів і максимально сприяли прискоренню обороту грошових коштів. Розрахункові відносини між суб'єктами підприємницької діяльності в Україні досить важливі, тому що економіка в цілому перебуває у фазі становлення, саме тому потрібно зараз створити правильні основи безготівкових грошових коштів, вибрати основні шляхи їх розвитку так привести у відповідність до нових умов розвитку правову базу [7]. Основні шляхи удосконалення та вирішення проблем розвитку безготівкових грошових коштів є: збільшення довіри з боку населення до банківської системи, що була втрачена через фінансово-економічну кризу; запровадження страхування ризиків власників платіжних карток від несанкціонованого втручання та непередбаченого використання [4].

У такому разі використання на підприємствах в комплексі всіх запропонованих заходів щодо шляхів удосконалення організації безготівкових грошових коштів на підприємстві дасть можливість перевести всі розрахунки підприємства у безготівкову форму.

Література:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ua-tenders.com/legislation/codes/130717,5/>
2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22 // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 9. — С. 45—75.

3. Порядок організації безготівкових розрахунків в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: ebk.net.ua/Book/FPravo/21-26/11254.htm

4. Правила Національної системи масових електронних платежів: Постанова Правління Національного банку України від 10 грудня 2004 р. № 620 // Вісник Національного банку України. — 2006. — № 9. — С. 36—45.

5. Журков А.А./ Національна система масових електронних платежів НБУ в 2010 р./ А.А. Журков. — № 3. — 2011. — С. 31—33.

6. Новак І., Гончаренко Л. Система термінових показників — новий етап розвитку електронних банківських розрахунків // Вісник НБУ. — 2010. — № 9. — С. 44—49.

7. Савченко А., Кравець В. Розвиток платіжної системи України за десятиріччя // Вісник НБУ. — 2001. — № 5. — С. 10—12.

8. Віднійчук-Вірван Л.А. Платіжні системи: навчальний посібник. — Львів: "Магнолія плюс", 2007. — 190 с.

9. Види безготівкових розрахунків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://radnuk.info/komentar/chky/chky-knuga5/chky-knuga5-pozd3/168-gk-glava74/2833--1088---.html>

References:

1. National Bank of Ukraine (2008), "Description of noncash payments in local currency in Ukraine", Accounting, vol. 14, pp. 28—51.
 2. Description of non-cash payments in Ukraine in local currency by the National Bank of Ukraine of 21 January 2004, " Proceedings of the National Bank of Ukraine 2006." vol. 9, pp. 45—75.
 3. "The order of cashless payments in Ukraine" (2011), available at: <http://www.ebk.net.ua/Book/FPravo/21-26/11254.htm> (Accessed 20 April 2016).
 4. The rules of the National System of Mass Electronic Payments, "Resolution of the National Bank of Ukraine of 10 December 2004" Number 620 / Proceedings of the National Bank of Ukraine, 2006, vol. 9, pp. 36—45.
 5. Zhurkov A.A. (2010), " National System of Mass Electronic Payments NBU" vol. 3. pp. 31—33.
 6. Novak, I. and Goncharenko, L. (2010), "Emergency system performance — a new stage in the development of electronic banking payments", Bulletin of the NBU, vol. 9, pp. 44—49.
 7. Savchenko, A. and Kravets, V. (2011), "Payment system development for decades Ukraine" Bulletin of the NBU. vol. 5. pp. 10—12.
 8. Vidniychuk-Virvan, L.A. (2007), "Payment: Textbook", "Magnolia Plus", p. 190.
 9. "Types of non-cash payments (2012)", available at: <http://radnuk.info/komentar/chky/chky-knuga5/chky-knuga5-pozd3/168-gk-glava74/2833--1088---.html> (Accessed 20 April 2016).
- Стаття надійшла до редакції 20.02.2017 р.*